

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos socialinės
apsaugos ir darbo ministro
2009 m. liepos 1 d. įsakymu Nr. A1-431
PAKEISTA
Lietuvos Respublikos socialinės
apsaugos ir darbo ministro 2009 m.
gruodžio 24 d. įsakymu Nr. A1- 695

NACIONALINĖ 2010-ŪJŲ EUROPOS KOVOS SU SKURDU IR SOCIALINE ATSKIRTIMI METŲ PROGRAMA

I. NACIONALINIS KONTEKSTAS IR NUMATOMI IŠŠŪKIAI

1.1. Šalies skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politikos įgyvendinimo apžvalga

Nacionalinės 2010-ųjų Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų programos (toliau vadinama – ši Programa) paskirtis – sustiprinti vieną iš pagrindinių Lietuvos, kaip Europos Sąjungos valstybės narės, politinių įsipareigojimų – kovoti su skurdu ir socialine atskirtimi vadovaujantis 2010-ųjų Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų (toliau vadinama –Europos metai) tikslais ir pagrindiniais principais bei Europos metų veiklos prioritetais, kurie nurodyti 2008 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendime Nr. 1098/2008/EB „Dėl Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų (2010 m.)“ (OL 2008 L 298, p. 20).

Lietuva, kaip ir kitos valstybės narės, dalyvaudama bendrame Europos Sąjungos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties stiprinimo procese, kuris organizuojamas atviro koordinavimo metodo pagrindu, siekia ES bendrųjų tikslų, atsižvelgdama į esamus ir numatomus demografinius, socialinius ir ekonominius iššūkius, darančius įtaką tiek vyrų, tiek moterų padėčiai. Europos metais Lietuva didžiausią dėmesį skirs vaikų skurdo problemoms spręsti.

Šalies integracija į Europos Sąjungą palankiai paveikė gyvenimo lygio augimą, tačiau prasidėjusi pasaulinė finansinė krizė lėmė šalies ekonomikos augimo lėtėjimą, užimtumo mažėjimą, nedarbo augimą ir lėšų trūkumą prisiimtiems įsipareigojimams vykdyti bei siekiamiems skurdo ir socialinės atskirties mažinimo prioritetams 2008 – 2010 m. įgyvendinti: vaikų skurdui panaikinti ir didinti paramą šeimai, didinti viso darbo jėgos potencialo tiek moterų, tiek vyrų efektyvų ir pilnavertį dalyvavimą darbo rinkoje ir gerinti prieinumą prie kokybiškų paslaugų.

Viena iš opiausių problemų – tėvų globos netekę vaikai. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau vadinama – VTAT) duomenimis, dėl įvairių priežasčių 2008 m. tėvų globos neteko 2691 vaikas. Bendras tėvų globos netekusių vaikų skaičius 2008 m. pabaigoje – 12306 vaikai, kurie sudarė apie 2 procentus visų Lietuvos vaikų. Daugelis vaikų tėvų globos netenka dėl subjektyvių priežasčių – netinkamo tėvų elgesio. Tik kas aštuntas tėvų globos netekęs vaikas – našlaitis.

2008 m. pabaigoje VTAT socialinės rizikos šeimų apskaitoje buvo įrašytos 11350 šeimos, kuriose augo 25483 vaikai. Augantys socialinės rizikos šeimose vaikai sudarė apie 4 procentus visų šalies vaikų. VTAT girtavimą įvardijo kaip vieną pagrindinių priežasčių, lemiančių didėjančią socialinę riziką šeimose. Socialinės rizikos šeimose, kuriose girtaujama, 2008 m. augo 58 procentai visų socialinės rizikos šeimose augančių vaikų.

Nemaža dalis netekusių tėvų globos vaikų gyvena vaikų globos institucijose. VTAT duomenimis, 2008 m. Lietuvoje buvo 105 vaikų globos institucijos, kuriose augo 4802 vaikai.

Vaikų globos institucijose aplinka neatitinka natūraliai šeimai būdingos aplinkos ir jose augantys vaikai nepakankamai įgyja savarankiško gyvenimo įgūdžių, todėl negali tinkamai pasirengti savarankiškam gyvenimui visuomenėje.

Nacionaliniame pranešime apie Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008-2010 metams numatyta, kad Lietuva, siekdama prioritetinio tikslo – vaikų skurdo panaikinimo – įgyvendins atitinkamas priemones, kuriomis siekiama, kad iki 2012 metų sumažėtų tėvų globos netekusių vaikų dalis nuo visų šalies vaikų iki 1 procento, taip pat sumažėtų socialinės rizikos šeimose augančių vaikų dalis iki 2 procentų ir mažėtų globojamų vaikų dalis vaikų globos institucijose iki 30 procentų.

Įgyvendinant šios programos priemones, nuosekliai atsižvelgiama į moterų ir vyrų lygybės principą, prioritetinį dėmesį skiriant moterų ir vyrų šeimos ir darbo išsipareigojimų derinimo galimybėms ir pozityviai tėvystei skatinti.

1.2. Vaikų skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politikos įgyvendinimo teisinė bazė ir institucinis pagrindas

Lietuvos Respublikoje sukurta pakankama teisinė bazė, kurios pagalba sprendžiamos vaikų skurdą lemiančios problemos. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos nuostatomis įgyvendinti 2003 m. gegužės 20 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. IX-1569 buvo patvirtinta Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (Žin., 2003, Nr. 52 - 2316). Siekiant sukurti prielaidas vaikų gerovei, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 184 buvo patvirtinta Vaiko gerovės valstybės politikos strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2005-2012 metų planas (Žin., 2005, Nr. 25-802). Šeimai, kaip pamatiniam socialiniam institutui, įtvirtinti ir sudaryti palankią socialinę ekonominę aplinką skirta Nacionalinė demografinės (gyventojų) politikos strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. vasario 17 d. nutarimu Nr. 1350 (Žin., 2005, Nr. 25-802) ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 5 d. nutarimu Nr. 948 patvirtintas Nacionalinės demografinės (gyventojų) politikos strategijos šeimos gerovės įgyvendinimo 2008-2010 priemonių planas (Žin., 2007, Nr. 98-3977). Šeimos ir darbo išsipareigojimams derinti skirtos priemonės vykdomos, įgyvendinant Valstybinę moterų ir vyrų lygių galimybių 2005-2009 metų programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 1042 (Žin., 2005, Nr. 116-4202). Siekiant įtvirtinti vaiko globos (rūpybos) šeimoje prioritetą, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1193 buvo patvirtinta Vaiko globos (rūpybos) reorganizavimo strategija ir jos įgyvendinimo priemonės 2007-2012 metams (Žin., 2007, Nr. 118-4817). Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo prieinamumui, kokybei ir veiksmingumui stiprinti skirta Ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo plėtros 2007-2012 m. programa ir jos įgyvendinimo priemonių planas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugsėjo 19 d. nutarimu Nr. 1057 (Žin., 2007, Nr. 106-4344). Siekiant vykdyti kompleksines priemones smurtui prieš vaikus šalinti, įgyvendinama Nacionalinė smurto prieš vaikus prevencijos ir pagalbos vaikams 2008-2010 m. programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. balandžio 24 d. nutarimu Nr. 1057 (Žin., 2008, Nr. 51-1892). Siekiant užtikrinti, kad visi vaikai mokytųsi pagal privalomojo švietimo programas, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 1261 patvirtinta Mokyklos nelankančių vaikų sugražinimo į mokyklą programa ir jos įgyvendinimo priemonės (Žin., 2008, Nr. 104-5558).

Skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politiką valstybiniu lygmeniu formuoja ir įgyvendina: Lietuvos Respublikos Seimas, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija, Lietuvos Respublikos finansų ministerija, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija.

Regioniniu lygmeniu skurdo ir socialinės atskirties mažinimo politiką Lietuvoje formuoja ir įgyvendina apskritys, savivaldybės ir jų įstaigos, Lietuvos savivaldybių asociacija.

Skurdo ir socialinės atskirties mažinimo srityje Lietuvoje aktyviai veikia nevyriausybinis sektorius, kuriam atstovauja Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas (www.skurdas.lt), sukurtas 2006 m. ir apima daugiau kaip 300 organizacijų, įskaitant moterų organizacijas. 2006 m. spalio 7 d. Europos kovos su skurdu tinklo (EAPN) generalinėje asamblėjoje, vykusioje Ispanijoje, Toledo mieste, Lietuvos skurdo mažinimo organizacijų tinklas tapo EAPN nariu.

II. NACIONALINĖS 2010-ŪJŲ EUROPOS KOVOS SU SKURDU IR SOCIALINE ATSKIRTIMI METŲ PROGRAMOS PRIORITETAI, TIKSLAI IR PRIEMONĖS

2.1. Nacionaliniai Europos metų prioritetai

Lietuva, vertindama esamą padėtį ir iššūkius, sieks šių pagrindinių Europos metų prioritetų:

Teisių pripažinimo. Skurdą ir socialinę atskirtį patiriantys vaikai turi išvengti smurto ir tapti pilnaverčiais piliečiais. Europos metais didinamas visuomenės informavimas apie problemas, kurias patiria tėvų globos netekę vaikai ar vaikai, augantys socialinės rizikos šeimose, stiprinamas visuomenės suvokimas apie būtinybę integruoti šiuos vaikus į visuomenę, siekiant pilnavertės jos raidos. Siekiama įtvirtinti visuomenėje nuostatą, kad turi būti ginamos vaiko teisės augti tinkamoje šeimos aplinkoje ir turėti visas galimybes pasirengti savarankiškam gyvenimui. Taip pat siekiama mažinti visas smurto apraiškas privačiojoje erdvėje ir skatinami tarpusavio pagarba pagrįsti žmonių santykiai.

Bendros atsakomybės ir dalyvavimo. Skurdas ir socialinė atskirtis yra reiškinys, turintis daugialypę prigimtį, todėl būtina stiprinti visapusišką bendradarbiavimą, siekiant įtraukti kuo didesnę suinteresuotų dalyvių skaičių. Europos metų veikla organizuojama vadovaujantis subsidiarumo ir solidarumo principais. Siekiama įtvirtinti nuostatą, kad sprendimų priėmimo teisė priklausys mažiausiai socialinei bendruomenei, galinčiai spręsti problemas. Taip pat skatinama atskirų socialinių grupių savitarpio parama.

Sanglaudos. Gerinant visuomenės informavimą apie problemas, kurias lemia socialinės rizikos šeimos ir didelis skaičius vaikų, netenkančių tėvų globos, Europos metais siekiama skatinti visuomenę dalyvauti veikloje, kuri gerina vaikų gyvenimo kokybę ir sudaro vienodas galimybes visiems vaikams naudotis esamais resursais ir vystyti savo potencialius sugebėjimus.

Įsipareigojimų bei konkrečių veiksmų. Kovos su skurdu ir socialine atskirtimi priemonių efektyvumą lemia politinių įsipareigojimų brandumas visuose valdžios lygmenyse ir visų suinteresuotųjų jėgų susitelkimas bendram tikslui – panaikinti vaikų skurdą ir jų socialinę atskirtį. Būtina stiprinti tėvų ir motinų iš socialinės rizikos šeimų pareigas ir atsakomybės suvokimą vaiko atžvilgiu. Siektina tobulinti ir moterų, ir vyrų galimybes derinti šeimos ir darbo įsipareigojimus, stiprinant įmonių socialinę atsakomybę ir skatinant šeimai palankių darboviečių plėtrą. Būtina stiprinti supratimą, kad skurdas ir socialinė atskirtis, ypač vaikų, silpnina pačią visuomenę, mažina gyvenimo kokybę ir visuomenės ateities galimybes.

2.2. Nacionaliniai Europos metų tikslai, uždaviniai ir jų įgyvendinimo priemonės

Atsižvelgiant į bendruosius Atvirojo koordinavimo metodo tikslus skurdui ir socialinei atskirčiai panaikinti, Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų (2010 m.) tikslus ir pagrindinius principus bei Nacionaliniame pranešime apie Lietuvos socialinės apsaugos ir socialinės aprėpties strategijas 2008–2010 metams pasirinktus pagrindinius prioritetus, siekiant panaikinti skurdą ir socialinę atskirtį, numatomi šie nacionaliniai Europos metų tikslai ir uždaviniai:

2.2.1. Tikslas – stiprinti šeimos statusą, mažinant vaikų skurdą ir socialinę atskirtį.

Šiam tikslui pasiekti numatomi šie uždaviniai:

- 1) siekti visuomenėje pozityvių poslinkių, kad mažėtų vaikų, netenkančių tėvų globos, skaičius;
- 2) siekti, kad netekę tėvų globos vaikai augtų šeimoje ar šeimai artimoje aplinkoje;
- 3) populiarinti iniciatyvas, skatinančias siekti pozityvių šeimos vertybių, įskaitant pozityvios tėvystės skatinimą.

Siekiant minėto tikslo ir uždavinių, įgyvendinamos numatytos priemonės nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis. Šių priemonių atsakingi vykdytojai – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kaip Nacionalinė įgyvendinančioji institucija, ir nevyriausybinės organizacijos, laimėjusios konkursą paraiškoms teikti. Priemonės vykdomos ES biudžeto ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos lėšomis, kiekvienos šalies indėlių sudarant lygiomis po 50 procentų dalimis.

Tikslo ir uždavinių, išdėstytų 2.2.1. punkte, siekiama, vykdant šias priemones:

- 1) Organizuojant atidarymo renginį. Jo metu oficialiai skelbiama apie Europos metų pradžią, siekiamus tikslus ir prioritetus. Tai nacionalinio lygmens renginys, kuriame dalyvaus nacionalinio, regioninio ir vietos lygmens politikai, įvairių visuomenės grupių, pasirodusių kovoti su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi, atstovai, socialiniai partneriai ir nevyriausybinės organizacijos, kovojančios su skurdu ir socialine atskirtimi.

- 2) Rengiant vietinio lygmens televizijos, radijo laidas ir skelbiant straipsnius periodiniuose leidiniuose, gaminant bei platinant informacinę-reklaminę atributiką. Šiomis priemonėmis siekiama informuoti vietos bendruomenes apie vaikų skurdo problemas, skatinti bendruomenes ir savivaldybes bendradarbiauti ir įgyvendinti iniciatyvas, sprendžiant šias problemas vietiniu lygmeniu.

- 3) Aktyvinant vietiniu lygmeniu informacinę kampaniją. Mažuose miesteliuose ir kaimuose organizuojami renginiai, įtraukiant vietinio lygmens suinteresuotuosius dalyvius, įskaitant socialiai atsakingas įmones, pristatomi bendruomenių veiksmų planai, skirti mažinti vaikų skurdą ir socialinę atskirtį, dalijama medžiaga ir atributika, skatinant visuomenę, tiek vyrus, tiek moteris puoselėti šeimos vertybes, stiprinti ir motinos, ir tėvo vaidmenį šeimos gyvenime, kad kuo mažesnis skaičius vaikų netektų tėvų globos ar augtų socialinės rizikos šeimose.

- 4) Sukuriant tinklavietes, skirtas Europos metams, ir pastoviai jas atnaujinant. Tinklavietėse skelbiama išsami informacija apie Europos metų tikslų ir prioritetų įgyvendinimą nacionaliniu ir vietos lygmeniu, siekiant didinti visuomenės suvokimą apie skurdą ir socialinę atskirtį bei skatinti visuomenės bendruomeniškumą.

- 5) Organizuojant informacinius, ugdomuosius renginius, konkursus (įtraukiant veiklas mokyklose, vaikų globos namuose, dienos centruose).

- 6) Vykdamas veiklą, kuri padeda skleisti gerą patirtį apie šeimai palankias sąlygas, pareigų, atsakomybės ir galimybių stiprinimą socialinės rizikos šeimose, netekusiems tėvų globos vaikams sąlygų sudarymą pasirengti pilnaverčiam savarankiškam gyvenimui.

- 7) Organizuojant uždarymo renginį. Renginio metu siekiama įvertinti Europos metais vykdytos veiklos rezultatus, taip pat stiprinti paskatą tęsti pradėtas veiklas ir visų suinteresuotųjų subjektų aktyvų dalyvavimą.

- 8) Vykdamas kitą veiklą, kuri padeda spręsti asmenų, patiriančių skurdą ir socialinę atskirtį (ypatingai vaikų), problemas.

2.2.2. Tikslas – stiprinti bendruomenių vaidmenį, mažinant vaikų skurdą ir socialinę atskirtį.

Šiam tikslui pasiekti numatomi šie uždaviniai:

- 1) skatinti iniciatyvas, darančias pozityvią įtaką socialinės rizikos šeimų integravimui į bendruomenes;

- 2) skleisti gerą patirtį bendruomenių patirtį, užtikrinant kompleksines paslaugas ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams;

- 3) stiprinti vaikų globos institucijose augančių vaikų integravimą į bendruomenę.

Tikslo ir uždavinių, išdėstytų 2.2.2. punkte, siekiama, vykdant šias priemones:

- 1) Organizuojant bendruomenių forumus. Forumų metu pristatoma vaikų skurdo ir socialinės atskirties padėtis regione, rengiami bendruomenių veiksmų planai, skirti mažinti vaikų

skurdą ir socialinę atskirtį. Tarp bendruomenių keičiamasi gerąja patirtimi, teikiant socialinės rizikos šeimų vaikams kompleksines paslaugas. Auklėtiniai iš vaikų globos institucijų bendruomenės forumo dalyviams pristato interaktyvias inscenizacijas (forumo teatrą), kurių metu atskleidžiamos vaikų skurdo ir socialinės atskirties problemas bei ieškoma galimų jų sprendimo būdų, pasitelkiant atsakingus bendruomenės atstovus ir suinteresuotuosius dalyvius, tėvus ir motinas;

2) Aktyvinant veiklą bendruomenėse. Vaikų skurdo ir socialinės atskirties mažinimo tema organizuojami bendruomenių konkursai (pvz., vaikų skurdo ir socialinės atskirties mažinimo veiksmų planų) ir parodos, siekiant atkreipti bendruomenės dėmesį į spęstinas problemas.

3) Skatinant iniciatyvas, darančias pozityvią įtaką socialinės rizikos šeimų integravimui į bendruomenes.

4) Organizuojant susitikimus, seminarus, apskritojo stalo diskusijas ir kitus renginius, skirtus nagrinėti esamą skurdo ir socialinės atskirties padėtį (ypatingai vaikų) ir diskutuoti apie tinkamiausias priemones skurdui ir socialinei atskirčiai mažinti (ypatingai vaikų), stiprinti supratimą, kad skurdas ir socialinė atskirtis silpnina pačią visuomenę ir jos ateities galimybes.

5) Rengiant vietinio lygmens televizijos, radijo laidas ir skelbiant straipsnius periodiniuose leidiniuose bei gaminant ir platinant informacinę-reklaminę atributiką. Šiomis priemonėmis siekiama informuoti vietos bendruomenes apie vaikų skurdo problemas, skatinti bendruomenes ir savivaldybes bendradarbiauti ir įgyvendinti iniciatyvas, padedančias spręsti šias problemas vietiniame lygmenyje.

6) Vykdam kitą veiklą, kuri padeda spręsti asmenų, patiriančių skurdą ir socialinę atskirtį (ypatingai vaikų), problemas.

2.3. Visuomenės informavimas

Priemonės informacijos sklaidai apie Europos metų veiklos tikslus, pagrindinius principus, uždavinius ir priemones parenkamos, atsižvelgiant į tikslines grupes, informacijos prieinamumą plačiajai visuomenei ir labiausiai pažeidžiamoms gyventojų grupėms bei skiriamų šiai funkcijai atlikti lėšų dydį.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija informacijos sklaidą apie Europos metus pradės 2009 metais, kai Europos Komisija patvirtins jos, kaip Nacionalinės įgyvendinančiosios institucijos, statusą. Šią informaciją ministerija pristatys ministerijos interneto svetainėje www.socmin.lt ir svetainėje, skirtoje socialinei aprėptai stiprinti www.socialiniszemelapis.lt, kuriose sukuriamos atskiros tinklalapio skiltys, skirtos Europos metų naujienoms pristatyti. Informacija taip pat talpinama ir projektų vykdytojų, įgyvendinančių Nacionalinėje Europos metų programoje numatytas priemones, internetinėse svetainėse, naudojamas moterų nevyriausybinų organizacijų elektroninis tinklas. Efektyviai informacijos sklaidai pasitelkiama ir naujienlaiškių komunikacinė sistema.

Informacijos sklaidą apie Europos metus sustiprins 2009 m. pradedama nacionalinių Europos metų Ambasadorių (toliau vadinama – Ambasadoriai) rinkimas. Ambasadorius ketinama rinkti iš 60 savivaldybių merų. Ambasadorių rinkimo pagrindiniai kriterijai – savivaldybėje naudojamos priemonės ir pasiekti rezultatai, kovojant su vaikų skurdu ir socialine atskirtimi. Savo darbais atstovaujamos savivaldybėse kandidatai į Ambasadorius turėtų įrodyti, kad savo veikla prisidėjo kuriant vaikų gerovę, skatinant socialiai pažeidžiamų ir skurdą patiriančių vaikų integraciją į visuomenę, kultūrinį, visuomeninį ir bendruomeninį gyvenimą. Noras tapti geriausiu, būti išrinktam Ambasadoriumi skatintų daugumos šalies merų tarpusavio konkurenciją. Savo nuomonę apie merų tinkamumą tapti Ambasadoriais kviečiami išsakyti nevyriausybinių sektoriaus, kuriam atstovauja Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas, bendruomenių atstovai, Mokinių parlamento ir kitų vaikų organizacijų atstovai. Ambasadorių rinkimo procese aktyviai dalyvauja žiniasklaida tiek nacionaliniu, tiek vietiniu lygmeniu. Ambasadorių rinkimo rezultatai pristatomi Europos metų atidarymo konferencijoje.

Visuomenei informacija apie Europos metų iniciatyvas teikiama per naujienų agentūrų pranešimus, transliuotojų rengiamas apžvalgas, reportažus, diskusijas.

Europos metų veikloms skirti lankstinukai, plakatai, renginių dalomoji medžiaga bei kitos informacinės priemonės, žymimos Europos metų logotipu, siekiant didinti informacijos sklaidą ir užtikrinti viešinimą tų veiklų, kurios iš dalies finansuojamos iš ES biudžeto, skirto Europos metams įgyvendinti.

Viešosios ar privačios organizacijos, kurios 2010 metais vykdys veiklą, susijusią su skurdo ir socialinės atskirties mažinimu bei prioritetais, nustatytais nacionalinėje programoje, skatinamos kreiptis į Socialinės apsaugos ir darbo ministeriją, kaip Nacionalinę įgyvendinančiąją instituciją, dėl teisės naudotis Europos metų veiklos logotipu, nors jų vykdoma veikla nebus finansuojama iš Europos metų lėšų.

Nacionalinės Europos metų programos veiklos orientacinis tvarkaraštis pateiktas 1 priede, o preliminarus lėšų poreikis priemonėms įgyvendinti pateiktas 2 priede.

III. KONSULTACIJOS SU PILIETINE VISUOMENE IR SUINTERESUOTAISIAIS DALYVIAIS

3.1. Nacionalinė įgyvendinančioji institucija

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, kaip Nacionalinė įgyvendinančioji institucija (toliau vadinama – NII), atsižvelgdama į skurdo ir socialinės atskirties mažinimo proceso daugialypę prigimtį ir turimą patirtį, sieks, kad, rengiantis paminėti ir minint Europos metus, dalyvautų kuo platesnis suinteresuotų dalyvių skaičius. Siekdama minėto tikslo, NII numato vykdyti šias pagrindines funkcijas:

1) informuoti visuomenę apie Europos metų iniciatyvas, renginius Lietuvoje ir ES, bendradarbiaudama su žiniasklaida ir nevyriausybinėmis organizacijomis;

2) sudaryti Europos metų stebėsenos grupę, kurios veikloje dalyvautų atstovai iš įvairių valstybės institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bei socialiniai partneriai. Organizuoti šios grupės susitikimus ir sudaryti galimybes aktyviai dalyvauti, rengiant ir įgyvendinant Europos metų programą;

3) teikti informaciją apie Europos metų įgyvendinamos veiklos rezultatus žiniasklaidai ir plačiajai visuomenei, pasitelkiant įvairias informavimo priemones;

4) teikti konsultacijas juridiniams ir fiziniams asmenims apie galimybes aktyviai dalyvauti projekte.

NII struktūra pateikiama 3 priede.

3.2. Konsultacijų procesas, jo rezultatai ir tolesnės priemonės

Rengiant Nacionalinę Europos metų programą, buvo organizuojami susitikimai su nevyriausybinių organizacijų atstovais. Susitikimo metu svarbiausias dėmesys buvo skiriamas tikslams ir prioritetams, kurių siekiama Lietuvai įgyvendinant Europos metų nacionalinę programą. Buvo nuspręsta, kad Lietuva, atsižvelgdama į skaudžiausias problemas, kurias lemia skurdas ir socialinė atskirtis, prioritetine politikos sritimi pasirenka kovą su vaikų skurdu, įskaitant iš kartos į kartą perduodamą skurdą ir skurdą šeimose, ypač nepilnose arba daugiavaikėse šeimose, taip pat daug dėmesio skiriant vaikų globos įstaigose gyvenančių vaikų socialinės atskirties problemoms spręsti.

Numatyta, kad kova su vaikų skurdu turi būti stiprinama ne tik nacionaliniu, bet ir vietos lygmeniu, skatinant bendruomenes rengti daugialypes integruotas strategijas arba veiksmų planus (toliau vadinama – veiksmų planai). Geriausi rezultatai gaunami, kai veiksmų planai vietiniu lygmeniu rengiami, bendradarbiaujant su visais suinteresuotais dalyviais. Europos metais pastoviai organizuojami susitikimai, kurių metu stiprinamas konsultacijos procesas, kad būtų sudarytos galimybės pasikeisti informacija tarp atskirų bendruomenių atstovų, tarp bendruomenių ir savivaldybių atstovų ar nacionalinio lygmens atstovų. Bendradarbiavimas ir konsultacijos tarp įvairaus lygmens atstovų turi įgyti tęstinį pobūdį ir tapti prioritetine priemone, sprendžiant vaikų skurdo ir socialinės atskirties problemas.

IV. KVIETIMAS TEIKTI PARAIŠKAS IR ATRANKOS PROCEDŪRA

. Už Europos metų programos paramos skyrimą projektams atsakinga NĮI. Ji dalį savo funkcijų, susijusių su paraiškų vertinimu, delegavo Paramos fondui Europos socialinio fondo agentūrai (toliau vadinama – ESFA).

NĮI nustato projektų atrankos kriterijus, finansavimo sąlygas bei taisykles. Jomis vadovaudamiesi, pareiškėjai teikia projektų paraiškas, o ESFA vykdo šių paraiškų vertinimą. Esant būtinybei, ESFA gali pasinaudoti nepriklausomų ekspertų paslaugomis.

Įgyvendinant Europos metų programą, planuojama skelbti 2 konkursus teikti projektų paraiškas. Pirmojo kvietimo metu paraiška teikiama įgyvendinti nacionalinį projektą, kurį vykdys NĮI paskirtas projekto pareiškėjas-vykdytojas. Antrojo kvietimo teikti paraiškas metu paraiškas gali teikti Lietuvos nevyriausybinės organizacijos, atitinkančios finansavimo sąlygų apraše nustatytas sąlygas bei kriterijus.

Paraiškų vertinimas atliekamas 2 arba 3 etapais, kurių metu ESFA įvertina, ar paraiškos atitinka finansavimo sąlygas, kriterijus ir prioritetus.

Numatomi šie paraiškų vertinimo kriterijai:

- 1) projektas atitinka prioritetinius tikslus bei uždavinius, išdėstytus Europos metų programoje;
- 2) projektas atitinka nacionalinius strateginius dokumentus;
- 3) projektas siekia bent dviejų Europos metų programoje nurodytų uždavinių;
- 4) projekto metu įgyvendinamos bent 3 uždavinių įgyvendinimo priemonės, numatytos Europos metų programoje;
- 5) pareiškėjas organizaciniu požiūriu yra pajėgus tinkamai ir laiku įgyvendinti projektą.

Vertinimo procesas vykdomas šiais etapais:

1) Administracinės atitikties vertinimo metu tikrinama, ar paraiška yra užpildyta, visiškai sukomplektuota, ar pateikti visi nurodyti dokumentai bei paraiškos priedai. Nustačius, kad paraiška atitinka visus administracinės atitikties vertinimo reikalavimus, ji teikiama kitam etapui vertinti.

2) Tinkamumo finansuoti vertinimo metu nustatoma, ar pareiškėjas ir projektas atitinka nustatytus kriterijus bei reikalavimus, ar leistina projektų tinkamų finansuoti išlaidų suma ir didžiausias leistinas projekto finansavimo dydis.

3) Naudos ir kokybės vertinimas organizuojamas, kai tinkamumo finansuoti vertinimo etapo paraiškų bendra vertė viršija kvietimo biudžetą. Šio vertinimo metu nustatoma, kurie iš tinkamų finansuoti projektų labiausiai atitinka projektų atrankos kriterijus, nurodytus finansavimo sąlygų apraše. Šiame vertinimo etape projektai vertinami balais. Finansavimas skiriamas didžiausią balų skaičių surinkusiems projektams.

Įvertinusi visas gautas paraiškas, ESFA vertinimo ataskaitą teikia NĮI vertinti ir tvirtinti. Ataskaitą įvertina ir rekomendacijas dėl projektų finansavimo pateikia Europos metų programos įgyvendinimo priežiūros komitetas. Sprendimas dėl projektų finansavimo tvirtinamas socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymu.

Priėmus sprendimą dėl paramos skyrimo, pasirašoma trišalė projekto finansavimo ir administravimo sutartis tarp NĮI, ESFA ir projekto vykdytojo.

Informacija apie projektus, kuriems skirta parama, skelbiama interneto svetainėse www.esf.lt ir <http://esf.socmin.lt>. Paraiškų gavimo ir vertinimo schema pateikta 4 priede.

Vadovaujantis Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų (2010 m.) Strateginio pagrindų dokumento nuostatomis numatomi 2009 m. kvietimai teikti paraiškas organizuojami šia tvarka:

2009 metai	Procesai susiję su projektų atranka
Liepa	Paraiškų finansavimo sąlygų aprašų parengimas ir teikimas Komisijai
Rugpjūtis	Kvietimo teikti paraiškas paskelbimas
Rugsėjis	Paraiškų teikimas

Spalis	Paraiškų vertinimas ir atranka, sprendimo dėl projektų finansavimo priėmimas
--------	--

V. NACIONALINĖS 2010-ŪJŲ EUROPOS KOVOS SU SKURDU IR SOCIALINE ATSKIRTIMI METŲ PROGRAMOS ĮGYVENDINIMO STEBĖSENOS IR VERTINIMO MECHANIZMAI

Siekiant užtikrinti Europos metams skirtų visų veiklos sričių darną ir jų kokybę, atliekamas pastovus Nacionalinės Europos metų programos įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimo procesas. Stebėsenos ir vertinimo procese pagrindinį vaidmenį atlieka NŪI.

5.1. Europos metų programos rengimo ir jos įgyvendinimo stebėsenos ir vertinimas

Lietuva, dalyvaudama skurdo ir socialinės atskirties procese, koordinuojamame ES lygmeniu, yra sudariusi stebėsenos grupę, kuri jau keletą metų vykdo skurdo ir socialinės atskirties mažinimo proceso stebėseną ir turi patirties. Rengiantis Europos metų paminėjimui, buvo atnaujinta stebėsenos grupė ir praplėstos jos funkcijos – stebėti Europos metų nacionalinės programos rengimo ir jos priemonių įgyvendinimo eigą ir skatinti iniciatyvas, kad numatytos priemonės būtų laiku ir veiksmingai įgyvendinamos.

Šios programos įgyvendinimo stebėsenos procese dalyvauja ESFA. Projektų vykdytojai kartu su mokėjimo prašymais ESFA teikia projektų įgyvendinimo ataskaitas, kuriose aprašo projektų veiklų įgyvendinimo eigą, pasiektus rezultatus. Kartu teikiami veiktas pagrindžiantys dokumentai. Patikrinus projekto įgyvendinimo ataskaitą bei mokėjimo prašymą, NŪI teikiama paraiška asignavimų valdytojui dėl lėšų pervedimo projekto vykdytojui.

Projektų įgyvendinimo vietoje ESFA bent kartą per projekto įgyvendinimo laikotarpį vykdo patikras, kuriomis siekiama įsitikinti, jog projektas vykdomas, nepažeidžiant finansavimo ir administravimo sutartyje numatytų sąlygų bei Europos metų projektų įgyvendinimo stebėsenos taisyklių. Šios taisyklės taip pat apima pavyzdines (tipines) dokumentų formas: mokėjimo prašymą, mokėjimo prašymo tikrinimo ir tvirtinimo lapą, paraišką asignavimų valdytojui, projekto ataskaitą, patikros lapo formą ir kt.

Vykdydama projektų, skirtų Europos metams įgyvendinti, administravimą, ESFA parengia ir kas ketvirtį teikia apibendrintą informaciją NŪI apie projektų įgyvendinimo eigą bei pasiektus rezultatus.

Šios programos įgyvendinimo stebėsenai ir vertinimui stiprinti NŪI sudaromas programos įgyvendinimo priežiūros komitetas, kuris nustato projektų atrankos kriterijus, teikia rekomendacijas dėl projektų finansavimo bei stebi projektų įgyvendinimo kokybę ir programos įgyvendinimą.

Pasibaigus šios programos įgyvendinimo terminui, vykdomas visos programos įgyvendinimo vertinimas, kurį atlieka nepriklausomi ekspertai. Vertinimo ataskaita kartu su galutine Europos metų įgyvendinimo ataskaita teikiama Europos Komisijai.

5.2. Finansinio proceso stebėsenos

Europos metų projektų įgyvendinimo stebėsenai ESFA parengia ir teikia NŪI tvirtinti sutarčių vykdymo stebėsenos taisykles, kurios reglamentuoja:

- 1) projektų patikros vietoje procedūras;
- 2) projektų įgyvendinimo ataskaitų teikimo formą ir tvarką;
- 3) finansavimo ir administravimo sutarčių pakeitimus ir jų sąlygas;
- 4) netinkamai įgyvendinamų projektų finansavimo sustabdymo arba nutraukimo tvarką;
- 5) projektų užbaigimo procedūras;
- 6) dokumentų saugojimo ir prieinamumo tvarką;
- 7) atsiskaitymą už Europos 2010 metų lėšų panaudojimą ir lėšų poreikio prognozavimo procedūras;
- 8) mokėjimo prašymų teikimą ir tvirtinimą;

9) paraiškų asignavimų valdytojui teikimą NĮI, jų tvirtinimą ir apmokėjimą;

10) atsiskaitymą už lėšų panaudojimą.

Šios taisyklės nustato pavyzdines (tipines) dokumentų formas: mokėjimo prašymą, mokėjimo prašymo tikrinimo ir tvirtinimo lapą, paraišką asignavimų valdytojui, projekto ataskaitą, patikros lapo formą ir kt.

Projektų vykdytojai teikia mokėjimo prašymus bei projektų pažangos ataskaitas ESFA, kuri, patikrinusi ir apibendrinusi informaciją, ją pateikia NĮI.

Nacionalinės 2010-ųjų Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi metų programos
2 priedas
(Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2009 m. gruodžio 24 d. įsakymo Nr. A1- 695 redakcija)

**NACIONALINĖS 2010-UJŲ EUROPOS KOVOS SU SKURDU IR SOCIALINE ATSKIRTIMI METŲ PROGRAMOS
PRIEMONĖMS ĮGYVENDINTI PRELIMINARUS LĖŠŲ POREIKIS**

Programos uždaviniai	Priemonės pavadinimas	Priemonių grupė	Atsakingi vykdytojai	Priemonės įgyvendinimo lygmuo	Tikėtini rezultatai	Preliminarus lėšų poreikis, tūkst. Lt
1. Tikslas – stiprinti šeimos statusą, mažinant vaikų skurdą ir socialinę atskirtį						
1.1. Siekti visuomenėje pozityvių poslinkių, kad mažėtų vaikų, netenkančių tėvų globos, skaičius	1.1.1. Organizuojami atidarymo ir uždarymo renginiai	Susitikimai ir renginiai	NĮI	Nacionalinis	suorganizuoti atidarymo ir uždarymo renginiai, atkreiptas politikų ir visuomenės dėmesys į vaikų skurdą ir socialinę atskirtį	90
	1.1.2. Įvairių veiklų, didinančių visuomenės suvokimą apie skurdą ir socialinę atskirtį, organizavimas	Informacinė, skatinimo ir švietimo kampanija	NVO	Nacionalinis, regioninis, vietinis	informacijos apie skurdą ir socialinę atskirtį sklaida	50
1.2. Siekti, kad netekę tėvų globos vaikai augtų šeimos aplinkoje	1.2.1. Televizijos, radijo laidų rengimas ir straipsnių skelbimas periodiniuose leidiniuose nacionaliniu ir vietiniu lygmeniu	Informacinė, skatinimo ir švietimo kampanija	NĮI NVO	Nacionalinis, regioninis, vietinis	Informacinė-reklaminė atributika, vietinės televizijos radijo laidos ir kitos informacinės priemonės, skirtos šeimos statusui, kaip vertybei, stiprinti	195
1.3. Populiarinti iniciatyvas, skatinančias pozityvias šeimos vertybes	1.3.1.1.3.2. Interneto tinklalapio sukūrimas ir pastovus atnaujinimas	Informacinė, skatinimo ir švietimo kampanija	NĮI NVO	Nacionalinis, regioninis, vietinis	Sukurti interneto tinklalapiai, skirti Europos metų (2010). Informacijos sklaida apie Europos metų (2010) tikslus, uždavinius, veiklas ir gerąją praktiką, mažinant vaikų skurdą ir socialinę atskirtį	5
2. Tikslas – stiprinti bendruomenių vaidmenį, mažinant vaikų skurdą ir socialinę atskirtį						
2.1. Skatinti iniciatyvas, darančias pozityvią įtaką socialinės rizikos šeimų integravimui į bendruomenes	2.1.1. Bendruomenių forumų organizavimas	Susitikimai ir renginiai	NVO	Regioninis, vietinis	Lietuvos keturiuose regionuose surengti vietos bendruomenių forumai, skirti socialinės rizikos šeimų problemoms spręsti	60
	2.1.2. Įvairių veiklų, didinančių visuomenės suvokimą apie skurdą organizavimas	Susitikimai ir renginiai	NVO	Regioninis, vietinis	Parengti bendruomenių veiklos planai vaikų skurdui ir jų socialinei atskirčiai mažinti, Suorganizuoti renginiai, skirti skurdui ir socialinei atskirčiai nagrinėti	50
2.2. Skleisti gerąją bendruomenių patirtį, užtikrinant kompleksines paslaugas ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus vaikams	2.2.1. Aktyvi informacinė kampanija vietiniu lygmeniu	Informacinė, skatinimo ir švietimo kampanija	NVO	Regioninis, vietinis	Informacinė-reklaminė atributika, vietinės televizijos laidos ir kitos informacinės priemonės, skirtos skatinti kompleksinių paslaugų tiekimą ikimokyklinio ir mokyklinio amžiaus socialinės rizikos šeimose augantiems vaikams	40
2.3. Stiprinti globos institucijose augančių vaikų integravimą į bendruomenę	2.3.1. Įvairių akcijų organizavimas	Informacinė, skatinimo ir švietimo kampanija	NĮI NVO	Nacionalinis, regioninis, vietinis	Visuomenę paskatinta aktyviau integruoti globos institucijose augančius vaikus į bendruomenę	90
Programos administravimas	Paraiškų priėmimas, projektų įgyvendinamo priežiūra	Stebėseną ir priežiūrą, Mokėjimo prašymų tikrinimas ir tvirtinimas	NĮI	Nacionalinis	Kokybiškai įgyvendinami projektai	20

